

Aan : De Gemeenteraad van Den Haag, via e-mail griffie@denhaag.nl
Datum: 26 april 2024
Betreft: Zienswijze Beeldkwaliteitsplan Laakhavens Hollands Spoor (RIS 318294)

Geachte leden van de Raad,

Het Bewonersoverleg Leeghwaterkade, Fijnjekade en omgeving (BOLF), wil het volgende onder uw aandacht brengen met betrekking tot het ter inzage gelegde ontwerp Beeldkwaliteitsplan Laakhavens Hollands Spoor.

Wij hebben ook onze collega-organisatie SHIE (Stichting Haags Industrieel Erfgoed), die zeer betrokken is bij het gebied Laakhaven, om een reactie gevraagd en hun opmerkingen hebben wij met hun instemming in deze zienswijze verwerkt.

Vanuit SHIE werd als eerste punt opgemerkt dat er historisch sprake is van één Laakhaven (met wel meerdere insteekhavens) en dat de gemeente in haar stukken spreekt over de Laakhavens (meervoud). Aan u ter overweging om de link met de historie ook in de naamgeving van de wijk juist tot uiting te brengen. In dat geval raden wij u tevens aan om voortaan alleen over Laakhaven te spreken, zodat de bestaande verwarring of het nu Laakhaven of Laakhavens moet zijn, wordt opgelost.

Algemeen

Binnen onze achterban en SHIE wordt over het algemeen positief gereageerd op het Beeldkwaliteitsplan.

Groen

Hoewel zeker noodzakelijk en ook voortkomend uit eerdere regelgeving en formele documenten wordt met instemming gereageerd op de ruime aandacht die in het plan wordt gegeven aan 'groen'. BOLF hecht er zeer aan dat met de omvangrijke uitbreiding van het aantal woningen en inwoners in de wijk er ook veel aandacht is voor de leefbaarheid in de wijk, waarbij schoon, veilig en groen belangrijke aspecten zijn. Dit wordt door ons in nagenoeg alle overleggen en inspraakmogelijkheden steeds weer benadrukt.

Wij gaan ervan uit dat de realisatie van het 'groen' minimaal gelijktijdig gebeurt met de realisatie van de 'stenen' en liefst nog dat de realisatie van het groen voor zover mogelijk hierop vooruitloopt, zodat de nieuwe inwoners vanaf de start een groene en leefbare wijk ervaren.

Op pagina 39 wordt gesteld dat de grote verdichting 'hand in hand' gaat met een belangrijke vergroening en de ambitie wordt uitgesproken dat verdeling tussen bebouwd, verhard en groen/water volledig op zijn kop wordt gezet. Bebouwing moet van 30% naar 25%, verharding van 57% naar 20% en groen/water van 13% naar 55%. De ambitie wordt door ons zeer gewaardeerd en we zijn dan ook zeer benieuwd naar het integraal buitenruimteplan om te zien of deze ambitie inderdaad realistisch is en kans van slagen heeft. Want groene plaatjes zijn mooi, maar inwoners, studenten en mensen die er werken willen in de wijk veel groene plantjes en bomen zien!

Duurzaamheid, circulair

Verder willen we hier opmerken dat er de komende jaren veel gebouwen die pas dertig of veertig jaar staan zullen worden gesloopt en dat dit op zijn minst 'botst' met het beleid van de gemeente op het gebied van duurzaamheid, hergebruik en circulair.

Normatieve begrippen

We merken op dat er veel normatieve begrippen worden gebruikt die voor velerlei uitleg vatbaar zijn, zoals "op gepaste wijze" (pagina's 5, 39, 80), " robuuste stadsblokken" (pag. 58), "stedelijke laag landt vastberaden in de Laakhavens" (pag. 64). Ook het begrip tactiel wordt wel erg vaak aangehaald. Voor ons als inwoners is het niet duidelijk, dus we hopen maar dat de mensen die dit beeldkwaliteitsplan moeten gebruiken voor nieuwe gebouwen wel goed weten wat er bedoeld wordt.

Reclame-uitingen / signage

Op pagina 89 is aangegeven dat in de plint en de stedelijke laag advertenties maximaal 10% van het glasoppervlak in beslag mogen nemen. Wij denken dat dit met bijvoorbeeld LED-reclames een hoog percentage is en afbreuk doet aan het karakter dat voor het gebied wordt nagestreefd.

Overig

Het Maakhaven kleurpalet (pag.77), de uitwerkingen van het plintenboek (vanaf pag. 88) en de norm voor doorgaand voetgangersverkeer van 2,40 meter (pag.,100) worden door ons in het bijzonder gewaardeerd.

Windhinder en geluid

Groot punt van zorg is bij onze achterban 'de windhinder'.

Geluid

Wij missen bij de omschrijving van de gebieden Reuring – Rust - Ruimte (pag.91) geluidsnormen voor deze gebieden. Hiervoor moet een objectieve norm beschikbaar zijn.

Windhinder

Als bewoners van het gebied ervaren wij zeer regelmatig het effect dat de wind heeft op de verblijfsruimten en doorgaande wegen en paden voor voetgangers en fietsers. In het Beeldkwaliteitsplan worden mooie en sfeervolle afbeeldingen getoond van verblijfsruimtes in het gebied, maar over windhinder wordt op pag. 59 alleen gesteld: "Het ontwerp houdt rekening met wind en reduceert de effecten in de openbare ruimte en daktuinen. Voor windhinder en bezonning wordt tevens verwezen naar het geldende beleid ten tijde van de planontwikkeling".

Wij maken ons over de windhinder door de vele hoge gebouwen die in het gebied voorzien zijn, zeer grote zorgen. Als hier onvoldoende rekening mee wordt gehouden heeft dit grote nadelige gevolgen voor de openbare ruimte en de mensen waarvan wordt voorzien dat die daar regelmatig verblijven. Het verdient naar onze mening ook aanbeveling om bij lagere gebouwen onderzoek naar windhinder te doen, vanwege de vele hoogbouw in het gebied. Zo wordt bij de voorbeelden van lage gebouwen (huizen) rondom een binnenterrein één toegangsweg voorzien tussen de gebouwen door en ook dat kan een soort windtunnel worden. De doorgang bij sterke wind tussen het Strijkijzer en de Struyck is voor ons het voorbeeld van een zeer ongewenste situatie als er onvoldoende aandacht aan windhinder is

besteed. Dit is voor voetgangers en fietsers gedurende vele momenten in het jaar met sterke wind een niet te nemen barricade.

De Handleiding Windhinder & Windgevaar van de Gemeente Rotterdam (april 2023) stelt op pagina 12 : “Let op! Op plekken waar meerdere (hoogbouw) ontwikkelingen bij elkaar komen, moet aan de voorkant goed nagedacht worden over de manier van simuleren en meten. Als ontwikkelingen dicht bij elkaar staan, kunnen ze namelijk (grote) invloed op elkaar hebben.....”

Het kan natuurlijk zijn dat er door gemeente en projectontwikkelaars hierover goed wordt nagedacht, ruim voldoende onderzoek naar wordt gedaan en ook (naar wij hopen geruststellende) informatie beschikbaar is, maar deze informatie wordt naar onze mening onvoldoende publiek gemaakt en gedeeld met o.a. bewonersorganisaties.

Wij roepen de Raad op om zich ervan te verzekeren dat windhinder voldoende aandacht krijgt en dat er passend onderzoek wordt gedaan in lijn met bijv. de handleiding uit Rotterdam. Ook vragen wij de Raad om de beschikbare informatie hierover publiek te maken.

Op pagina 21 van de Handleiding Windhinder & Windgevaar van de Gemeente Rotterdam wordt gesteld: “Let op! Windproblemen worden voornamelijk veroorzaakt door bouwvolumes (in Rotterdam vooral de verantwoordelijkheid van de stedenbouwkundige) terwijl de problemen voornamelijk optreden in de openbare ruimte (ook de verantwoordelijkheid van de landschapsarchitect). Er kan dus niet vaak genoeg benadrukt worden dat samenwerking tussen de stedenbouwkundige en de landschapsarchitect essentieel is.” Onze opmerkingen m.b.t. windhinder moet u dan ook in dit licht zien en wij vragen de gemeente en de Raad dan ook nadrukkelijk om te zorgen voor een nauwe samenwerking tussen alle betrokken partijen. Zo kan de kans geoptimaliseerd worden dat het ambitieuze beeldkwaliteitsplan inderdaad ook in de praktijk wordt gerealiseerd.

Tot slot merken we op dat we ons kunnen voorstellen dat niet alleen het ontwerp, maar ook de situering van het gebouw ten opzichte van de meest voorkomende windrichting van grote invloed kan zijn op eventuele windhinder voor bewoners en voorbijgangers.

Set-back (pag.69)

Er staat: “Een toren heeft een minimale set-back van 5 meter ten opzichte van de stedelijke laag”. Wel wordt de mogelijkheid geboden om af te wijken wanneer het windklimaat acceptabel en de stedenbouwkundige opbouw goed blijven.

Verwijzend naar hetgeen hierover gesteld is in de eerder aangehaalde Handleiding Windhinder & Windgevaar (pag. 23) verzoeken wij om geen uitzonderingen toe te staan. De handleiding stelt namelijk: “Set-backs zijn hierdoor verplicht bij hoogbouwontwikkelingen, maar ze zijn zeker ook aan te bevelen bij gebouwen onder de 70 meter. Een set-back is pas effectief bij voldoende grootte. Een vuistregel is dat een set-back bij een gebouw van 100 meter pas effectief is als deze minimaal 5 meter diep is.”

Historie

- Op pagina 30 worden onder 3. op de Goudriaankade twee panden genoemd (Stigter en het havenkantoor) die beeldbepalend zijn door architectuurhistorische waarde. Onze collega's van SHIE merken daarbij op dat de hele gevelwand uit historisch oogpunt aanzienlijk meer te bieden heeft dan deze twee panden. Dit is uiteindelijk de

enige 'originele' gevelwand van de Laakhaven, die nog resteert. In de meeste gebouwen zitten gedeelten van oude beurtvaartpanden. Aan de kade lagen de stoomschepen.

- Volledigheidshalve vermelden we dat op pagina 12 bij het Station Hollands Spoor terecht vermeld is dat dit een Rijksmonument is en dat ook de perronoverkappingen daarbij horen, die ook hier met een afbeelding worden getoond.
- Wij en SHIE bevelen aan om waar mogelijk in het gebied en zeker in het park Laakhaven Centraal ook 'water' een plaats te bieden, liefst in dezelfde loop als de gedempte oude (Industrie) haven ter plekke, één van de oude havens van de Laakhaven. Ook bevelen we aan om waar mogelijk in het gebied op de een of andere wijze te refereren aan de geschiedenis van Laakhaven. Onze partners van SHIE bieden graag aan om hierin te adviseren.
- Op pagina 70 wordt als voorbeeld van het 'sterk industrieel karakter' een afbeelding met een nieuw gebouw met een sheddak (zaagtanddak) getoond. Wij vinden dit met de partners van SHIE wel een magere invulling van het 'sterk industrieel karakter'. Daarbij willen we wel opmerken dat op pagina 5 is vermeld dat Little C in Rotterdam als inspiratiebron heeft gediend voor het Beeldkwaliteitsplan en dat Little C zeker een industriële look heeft.

Wij wachten uw reactie met veel belangstelling af en zijn natuurlijk bereid om bovenstaande verder toe te lichten, mondeling of schriftelijk.

Met vriendelijke groet,

Bewonersoverleg Leegwaterkade, Fijnjekade e.o. (BOLF)

A handwritten signature in blue ink, consisting of several overlapping loops and a long horizontal stroke at the bottom.

Peter van Daalen de Jel
voorzitter

Bewoners Overleg Leegwaterkade, Fijnjekade en omgeving (BOLF)

www.bolflaak.nl - e-mail: bolflaak@gmail.com